

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Датум и орган који је именовео комисију:

26. 4. 2023, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду. Одлука бр. 1137/1.

Састав комисије:

1. др Бојан Ђорђевић, редовни професор, ужа научна област Библиотекарство (14. 10. 2020), Филолошки факултет Универзитета у Београду (председник комисије);

2. др Бошко Сувајцић, редовни професор, ужа научна област Наука о књижевности (21. 1. 2015), Филолошки факултет Универзитета у Београду;

3. др Бојан Јовић, научни саветник, ужа научна област Наука о књижевности (27. 3. 2013), Институт за књижевност и уметност у Београду.

2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме:

Бранка (Десимир) Пражић

Датум рођења, општина, држава:

18. 6. 1960, Београд, Република Србија

Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

Магистарски рад кандидаткиња је одбранила 2009. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Назив тезе: *Часопис „Браничево“ (1955-2006): студија и библиографија.*

3. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ЗАВИЧАЈНА БИБЛИОГРАФИЈА ПОЖАРЕВАЧКОГ КРАЈА: 1844-2017

4. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Бранке Празић *Завичајна библиографија пожаревачког краја : 1844–2017* (ментор др Александра Вранше, редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду) има 1.217 страна и садржи четири веће целине:

:

1. Уводна студија која обухвата следећа поглавља са потпоглављима: *Увод; Завичајни фондови и завичајна библиографија – развој, принципи, значај; Преглед територијалних и историјских прилика у пожаревачком крају од праисторије до Новог века; Пожаревачки крај после Српске револуције у процесу стварања модерне српске државе; Пожаревачки крај од друге половине 19. века до 1918. године; Пожаревачки крај између два рата (1918–1941); Послератни период – од 1945. године до данас; Завичајна периодика пожаревачког краја; Структура и обухват грађе у Завичајној библиографији пожаревачког краја : 1844–2017*
2. Завичајна библиографија монографских публикација са регистрима;
3. Завичајна библиографија серијских публикација са регистрима.
4. Закључна разматрања, извори и литература.

5. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Прва целина почиње уводним разматрањима у којима су представљени предмет, циљеви и методологија истраживања. Предмет научног истраживања су монографске и серијске публикације објављене у периоду од 1844. до 2017. године у пожаревачком крају, који у географском, културно-историјском и етнографском смислу данас обухвата административну област Браничевског управног округа. Основна хипотеза је да је пожаревачки крај имао богату културну историју и развијену издавачку делатност, што је резултирало обимном грађом за завичајну библиографију. Библиографија је рађена по свим критеријумима завичајности те обухвата: стваралаштво завичајних аутора и о њима; литература о завичају и завичајно издаваштво и штампарство. Дато је образложење временског обухвата дисертације, наведено је да циљ истраживања идентификација и попис/опис свих публикација које испуњавају задате критеријуме и дата је анализа методологије рада током истраживања и пописивања грађе и извора. Приказан је утицај савремене информатичке технологије на библиографска истраживања и саму израду библиографије.

Друго поглавље *Завичајни фондови и завичајна библиографија – развој, принципи, значај* садржи следећа потпоглавља: *Историјски преглед развоја завичајних фондова у библиотекама Србије* у коме је дата анализа историјата формирања завичајних фондова у српским библиотекама од половине 20. века до данас и представљени су проблеми до којих је долазило услед недостатка законске регулативе у области библиотекарства, са нагласком на прописе у области завичајне проблематике; наведени су сви релевантни радови који су објављени из области завичајне проблематике. *Појам, значај и принципи завичајне библиографије* у коме су дефинисане карактеристике завичајне библиографије; *Историјат завичајних библиографских истраживања у пожаревачком крају* представља попис и особености свих завичајних библиографских радова објављених у пожаревачком крају. Историјат библиографских завичајних истраживања пожаревачког краја показује да су у питању прилози и публикације са селективном тематиком – персоналне и тематске библиографије, као и специјалне библиографије (библиографије саставних делова публикација), те да је *Завичајна библиографија пожаревачког краја : 1844–2017* својим

обухватом грађе и временским распоном први покушај свеобухватног пописа завичајног корпуса пожаревачког краја.

У трећем поглављу *Преглед територијалних и историјских прилика у пожаревачком крају од праисторије до Новог века* обрађене су територијалне промене и историјски континуитет у браничевској области у контексту идентификације територије завичаја као полазне тачке у изради завичајне библиографије. Обухваћени су материјални трагови праисторијског доба, период антике и средњевековног Браничева.

Поглавље *Пожаревачки крај после Српске револуције у процесу стварања модерне српске државе* кроз шест потпоглавља разматра улогу кнеза Милоша у формирању Пожаревца као друге српске престонице, оснивање првих просветних, културних, војних и здравствених институција, као и урбанистички и привредни развој пожаревачког краја. Сви ти видови развоја су заступљени и у петом поглављу *Пожаревачки крај од друге половине 19. века до 1918. године*, а посебан значај у њему имају потпоглавља о почецима издаваштва и штампарства и оснивању првих читалишта.

Наредна поглавља, *Пожаревачки крај између два рата (1918–1941)* и *Послератни период – од 1945. године до данас*, даље разрађују економске, културне, просветне и друге друштвене околности, са образлагањем њихових корелација са завичајном библиографијом пожаревачког краја. У свим наведеним поглављима представљене су значајне личности које су заступљене у завичајној библиографији.

Поглавље *Завичајна периодика пожаревачког краја* представља анализу историјата штампе пожаревачког краја почев од 1875. године, када је покренут први пожаревачки лист *Браничево*. Представљени су значајнији листови и часописи, разврстани по тематским профилима – од страначких гласила преко педагошке периодике до омладинских листова и часописа. Наглашен је значај периодике у проучавању историјских, културних и друштвених околности у развоју одређене средине и проблематизоване су разлике библиографском истраживању монографских и периодичних публикација. Презентоване су тешкоће са којима се библиограф суочава приликом израде библиографије периодике: утврђивање почетка излажења, континуитет, обим сачуваности бројева услед разних околности попут непостојања праксе чувања или њихово уништавање током ратова. Поглавље је заокружено закључком о значају библиографије завичајне периодике за националну библиографију периодике.

У последњем поглављу *Структура и обухват грађе у Завичајној библиографији пожаревачког краја : 1844–2017* сумирани су резултати истраживања у виду представљања свеукупних карактеристика библиографије. Наведени су сви њени формални елементи: врста библиографије (ретроспективна и специјална); распоред грађе; критеријуми примењени приликом истраживања грађе и формирања библиографије – дела завичајних аутора и о њима, литература о завичају и издавачка и штампарска делатност, уз образложење да у структури библиографије није спроведена подела према наведеним критеријумима због њиховог преклапања у великом броју библиографских јединица; наведени су број и врста регистара као неопходног пратећег информативног апарата сваке поуздане библиографије.

Током прелиминарних истраживања утврђен је временски распон обухвата завичајне грађе при чему је као почетна узета 1844. година, али је касније установљено да завичајна библиографија пожаревачког краја почиње са 1826. годином. Изнето је образложење да је, због компликоване процедуре око промене наслова дисертације, 12 библиографских јединица објављених у периоду од 1826. до 1844. године издвојено пописано на крају уводне студије. У последњем поглављу су наведене и три публикације које представљају допуне за *Српску националну библиографију књиге 1868–1944*, а које су откривене током рада на *Завичајној библиографији пожаревачког краја : 1844-2017*.

2. Друга целина је *Библиографија монографских публикација*, која садржи 3.909 библиографских јединица. Распоред грађе је хронолошки, а у оквиру сваке године јединице су распоређене по азбучном редоследу имена аутора или наслова. Библиографски опис је рађен по ISBD(M) стандарду, на језику и писму публикације. Библиографија је праћена следећим регистрима: именским, регистром наслова на ћирилицу, регистром наслова на латиници, предметним регистром и обједињеним регистром завичајних издавача и штампара.

3. Трећа целина је *Библиографија серијских публикација*, која садржи 257 библиографских јединица. Грађа је разврстана по општинама Браничевског округа: Пожаревац, Велико Градиште, Голубац, Жагубица, Костолац, Кучево, Мало Црниће и Петровац на Млави. Распоред је хронолошки, а нумерација непрекинута. Библиографија је рађена по ISBD(CR) стандарду, на језику и писму публикације. Праћена је следећим

регистрима: регистром наслова на ћирилици, регистром наслова на латиници, регистром уредника, регистром власника, регистром издавача и регистром штампарија.

4. На крају дисертације су *Закључна разматрања* у којима су представљени резултати и сазнања до којих се дошло током рада на *Завичајној библиографији пожаревачког краја : 1844–2017*. Извори и литература пописани на крају докторске дисертације броје 306 наслова.

6. СПИСАК НАУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА

„Традиција и трајање“, *Браничево*, 2005, 51, 1, стр. 151-158.

„Електронски облици информација у библиотекама: услуге, ауторска права и релевантност“, *Читалиште*, 2009, 8, 14, стр. 34-38.

„Модерна времена у Народној библиотеци „Илија М. Петровић“, Пожаревац“, *Браничево*, 2018, 61, 1-2, стр. 161-168.

„Делатност Српске манастирске штампарије у Сремским Карловцима од 1893. до 1900. године“, *Манастири и библиотеке чувари културне баштине: зборни радова* /ур. Весна Петровић/, Ириг: Српска читаоница, 2020, стр. 82-88.

„Библиографија издања Српске манастирске штампарије 1893-1900“, *Корак библиотеке*, 2021, 6, стр. 56-132.

7. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Потврђена је хипотеза о богатој културној баштини пожаревачког краја која је представљена у завичајној библиографији. Одлука да се у библиографију не уврсти само грађа која се налази у завичајним фондовима библиотека пожаревачког краја него сва грађа која испуњава критеријуме завичајности, ма где се она налазила, са становишта озбиљног научног рада предочена је као оправдана и сврсисходна. Са аспекта издавачке делатности, наглашава се чињеница да је највећи број савремених издања превасходно резултат секундарне издавачке делатности културних и просветних институција а не професионалних издавачких кућа. У закључним разматрањима је изнето разрешавање дилема у одабиру грађе у случају недовољно прецизираног критеријума завичајног

ауторства дефинисаног као *допринос завичају*, код случајева вишезавичајности, а наводи се и проблем непуњавања обавезе достављања локалног примерка завичајним фондovima. Дисертација је закључена констатацијом да се при изради *Завичајне библиографије пожаревачког краја : 1844–2017* тежило исцрпности, што је објективно тешко остварљиво, али да ће она бити подстицај другим истраживачима да раде на њеној допуни.

8. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Промишљеним, критичким и методолошки добро заснованим, те промишљеним коришћењем периодичних извора и литературе, кандидаткиња је пружила целовиту слику културног живота Пожаревца и целог браничевског краја од средине деветнаестог столећа до наших дана. Систематично приступајући грађи, успела је да сублимише досадашња сазнања, али и да оствари нове увиде у значај периодике за развој културне и националне свести у тзв. локалним срединама. Сама библиографија својим обимом, али и стручним презентовањем, врхуни овај приступ и показује богатство и разноврсност публицистичких, културних, књижевноисторијских и уметничких виђења једног од региона Србије. Овакве, само наизглед парцијалне, библиографије, са одговарајућим наупчним приступом, сада ће се, на основу ове коју је израдила Бранка Пражић, моћи лакше израђивати. Методолошки и структурално рад је урађен по свим правилима струке и уз поштовање највиших научних стандарда.

9. ПРЕДЛОГ

На основу свега наведеног, сматрамо да је кандидаткиња Бранка Пражић својом дисертацијом **ЗАВИЧАЈНА БИБЛИОГРАФИЈА ПОЖАРЕВАЧКОГ КРАЈА: 1844-2017** сачинила вредно дело, од несумњивог значаја за библиотечку и библиографску науку, али још и више, за познавање српске културне историје у периоду од средине деветнаестог века до почетка двадесет првог века. Своју дисертацију кандидаткиња је урадила методолошки ваљано, критички, са осећајем за библиографска истраживања, и уз поштовање свих норми научноистраживачког рада. Стога предлажемо Наставно-научном

већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да докторску дисертацију Бранке Пражић прихвати, те да кандидаткињи одобри приступ усменој одбрани рада.

У Београду,

9. 5. 2023.

др Бојан Ђорђевић, редовни професор (председник)

др Бошко Сувајцић, редовни професор

др Бојан Јовић, научни саветник